

gazdag ember, király, kalmár vagy fuvaros bajba jut, eltéved az úton vagy a vadászaton. Segítségére az ördög jelenik meg vagy esetleg valamely torzalak, törpe, sündisznó, kígyókirály stb. De ez jutalmul megígérteti, hogy a gazdag ember neki adja azt a legdrágább kincsét, amelyről nem tud, vagy *azt a fiát, akít nem ismer*. Ez nem más, mint az apa távollétében született gyermek. Arany szerint épen így születik Csaba is Etele távollétében. A magyar népmesék között ez a motívum föllelhető: Gaal György magyar népmesegyűjteménye: II. 214. l., III. 234. l. Erdélyi János: *Népdalok és mondák*: III. 219, 319, 329. l. Merényi László: *Dunamelléki eredeti népmesék*: II. 51, 129. l. Arany úgy látszik Erdélyinél ismerte meg ezt a motívumot. — V. ö. Arany: *Csaba királyfi* II. dolgozat: *A menyasszony ébredése* cz. ének 22—24. versszak, továbbá Utolsó dolgozat I. ének (*A jóslat*).

2. *Buda mint idősebb testvér*. Arany a BH. jegyzeteiben maga mondja, hogy Budát Thierry Amadé tekintélye alapján vette idősebb testvérnek. A *Nibelung-ének* Blödelje ugyan fiatalabb, de ezzel szemben Thierry «nem tudom, mi forrás után» Attilát tartja ifjabbnak. E forrást ma megjelölhetjük: Calanus Dalmata az egyetlen író, a ki Budát tartja idősebb testvérnek (III. c.), különben minden alap nélkül. A fölületes Thierry — úgy látszik — nem tudta, hogy megbízhatatlan humanista íróval van dolga, s azt hitte, hogy ez ősi magyar hagyomány.

3. *Mikolt szülőhona*. Arany szerint (Első dolgozat I. ének 44. vsz.) Attila Mikolttal «kézfogóját lakja tenger szigetében». Ugyanis Rómából

... visszajövet, Ádria szigetjén
Szemeit a bájós Mikoltára vetvén,
Özvegy üres szíve megleglé gyászát. (51. vsz.)

A második dolgozatban (*A menyasszony ébredése* cz. éneken) Mikolt maga említi családi viszonyait. Király-atyja lakában nevelkedett, két nővérével, Mirhával és Lelével, a «tenger zöld szigetén». A *Lele* név talán a *Leila* magyarosítása, Arany Byron *The Giaur* című költeményéből kölcsönözhetette.¹ A Mirha név is Byronhoz vezet: *Mirrha* a Byron *Sardanapalus* cz. tragédiájának hősnője, ki Sardanapalust épen úgy követi a halotti máglyára, mint Mikolt Aranynál Attilát. Arany a *Sardanapalust* ismerte, sőt egy fél felvonást le is fordított is belőle. (L. *Bevezetés* XVI. l. Arany János *Hátrahagyott műveinek* I. kötetében.) A mi pedig a «tenger zöld szigetét» illeti, az *Őszszel* cz. költemény 3. szakát juttatja eszünkbe:

Ott kéken a Zeűsz lakta domb;
Itt zölden a nyájas sziget...

Mindezek alapján 1917-ben azt a nézetet kockáztattam meg, hogy Aranynak, mikor Mikolt honáról szólt, minden határozott képzet nélkül a Byrontól annyira szeretett görög Archipelagos képe lebegett szemei előtt, s ez irányította önkénytelenül képzetét. A Byron-reminiscentiák kétségtelenek,

¹ A *Leila* nevet megtalálhatta Arany közelebb is: Vörösmarty *Szilágyi és Hajmásijában*. Szerk.

de magának a szigetnek eredete más. Podhraczy a *Budai Krónika* kiadásában (29. l.) említi jegyzetben, hogy Pliniusnál szerepel egy Bractia nevű sziget az illyr tengerpart mellett, így tehát Etele Itáliába menet vagy onnan jövet jegyezhetette el Mikoltot. (Ez a sziget a mai Brazza, Spalato-mellett.) Innen vette tehát Arany a tenger szigetében tartott kézfogót.

GREXA GYULA.

HAGEDORN HATÁSÁHOZ.

Verseghy Ferencz a *Mi a poézis?* cz. kötetében (1793) olvassuk (4. l.):

— — — én Hagedorn után azt mondom:

Hát mi a' Böltesség, melly kevés' sajáttya,
A'mi Birtokossát titkon boldogította.
És épen Boldogság? Vász az Eszteleznek
'S hosszas állapotja a' való örömmek.

Ez a részlet összes költeményeiben (Bp. 1910) nincs meg. Forrása Hagedorn *Die Glückseligkeit* cz. költeményében (U. B. 18. l.) van:

Was ist die Weisheit denn, die Wenigen gemein?
Sie ist die Wissenschaft in sich beglückt zu sein.
Was aber ist das Glück? Was alle Thore meiden:
Der Zustand wahrer Lust und dauerhafter Freuden.

(Kiegészítésül Császár: A német költészet hatása stb. 102. l.-hoz.)

g—s.

DAYKA GÁBOR PÉLDÁJA A HAZASZERETETRŐL.

Dayka kéziratának sárospataki folió-gyűjteményéből, a melyet Abafi *Sárga kötetnek* nevezett el¹, (Kazinczy a *Dayka' fennmaradott papirosai*² czímet adta neki) jegyeztem ki a következő, még kiadatlan apróságot:

A' Haza' Szeretete.

Lit-tsing, Hoetjong Chinai Tsászárnak halála után, a' Tsászári Méltóságra lépendő vala, de egyedül egy Chinai Hertzeg Usangnay nem akarta őt a'nak ismérni. Amaz körül-vette ostrommal a' várast, mellybe magát Us vette 's hogy a'nál könnyebben magát alája vethetné, békókba veretett attyát mutogatta neki a' váras' falairól, egyszersmind azzal fenyegetvén, hogy azon-nal ki-vegezi azt a' világból, ha a' Várust meg nem adja. A'kor a' Nemes szívü fejedelem térdre borúlt attya előtt, 's sirva kért tőle botsánatot, hogy fejedelme 's hazája eránt való kötelességét, fiú szeretetének elébe teszi. Nem kisebb vala Attyának nagy szívüségé, dítserte fiának nemes el-tökél-lését, 's örömmel repült a' halálra.

g—s.

¹ Az elnevezés helyes. Kazinczy a könyvkötőnek a következő utasítást adta: «Sárga kordoványba kötni, hálán a spárga kitessek. — A' kordovány a' maga sárga színét tartja-meg mind a' hátán, mind az oldalain. A' táblát duplázott vastag táblapapírosból kell vágni. Inkább erős legyen, mint vékony.»

² A címlapon: Újhelyi Dajka Gábor maradvány Papirosai.